

УДК 141.131-042.3:[1:316+321.01+340.12]

МАНУЙЛО Гліб – аспірант кафедри теоретичної та практичної філософії імені Й. Б. Шада, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 4, майд. Свободи м. Харків, Україна, індекс 61022 (hlib.manuilo@student.karazin.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1447-3973>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.14>

Бібліографічний опис статті: Мануйло, Г. (2025) Вплив платонівської концепції справедливості на розвиток сучасних соціально-філософських теорій, правових та політичних практик. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 51, 242–256, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.14>

ВПЛИВ ПЛАТОНІВСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ НА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИХ ТЕОРІЙ, ПРАВОВИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ПРАКТИК

Анотація. *Мета роботи* – дослідити вплив платонівської концепції справедливості на сучасні соціально-філософські теорії, правові та політичні практики. Дослідження розкриває еволюцію ідей Платона від античності до сьогодення, акцентуючи на їх критичному переосмисленні в Новий час та ХХ–ХХІ століттях. Розглядається вплив платонівської ідеї ідеальної держави та справедливості як гармонії душі й суспільства на утопічні теорії, марксистські інтерпретації, ліберальні моделі та критику тоталітаризму. Вивчається актуальність ідей Платона для оцінки сучасних політичних систем (демократія, лібералізм, соціалізм) та їх адаптація до вирішення проблем нерівності й прав людини. Дослідження також висвітлює обмеження платонівського підходу, зокрема ігнорування індивідуальних прав і ризики авторитаризму, пропонуючи перспективи для розвитку теорій справедливості в глобалізованому світі. **Методологія.** Дослідження базується на історико-філософському аналізі, компаративному методі та критичній інтерпретації

текстів. Використано праці Платона ("Держава"), Арістотеля ("Політика"), Гегеля, Маркса, а також сучасних філософів – Ролза, Сена, Поппера. Системний підхід застосовується для реконструкції еволюції концепції справедливості з урахуванням соціокультурного контексту. Аналіз останніх досліджень включає праці Гірцеля, Глотца, Еренберга, Доддса, Едкінса, Ллойд-Джонса, Хейвлока, Гагаріна, оцінюючи їх методологічні особливості. Компаративний метод порівнює платонівські ідеї з теоріями Ролза ("завіса невідання") та Сена (зменшення несправедливості). Принцип історизму уникає анахронізмів, а соціально-філософський підхід оцінює застосування ідей Платона в міжнародних документах, як Загальна декларація прав людини. **Наукова новизна.** Новизна полягає в переосмисленні платонівської концепції справедливості через призму сучасних викликів – нерівності та кризи демократії, виходячи за межі порівняння з Арістотелем. Запропоновано реконструкцію ідей Платона, інтегруючи їх із теоріями Ролза і Сена для створення гібридної моделі справедливості. Дослідження систематизує вплив Платона на лібералізм, соціалізм, соціал-демократію, правову державу та відкрите суспільство, пропонуючи адаптацію до цифрової ери й глобалізації. **Висновки.** Платонівська концепція справедливості продовжує залишатися важливим методологічним орієнтиром для аналізу сучасних соціально-філософських, правових та політичних процесів. Її ідеї сприяють формуванню дискурсу про баланс між індивідуальними правами та суспільним благом, а також надихають на пошук моделей справедливої держави в умовах глобалізації. Дослідження показує, що інтеграція платонівської спадщини з теоріями Ролза та Сена відкриває перспективи для розвитку гібридних концепцій справедливості, здатних відповідати на виклики нерівності та кризи демократії у XXI столітті.

Ключові слова: справедливість, Платон, ідеальна держава, соціальна філософія, правова держава, політичні практики.

MANUILO Hlib – PhD Student at the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Y. B. Shad, V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody sq., Kharkiv, Ukraine, postal code 61022 (hlib.manuilo@student.karazin.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1447-3973>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.14>

To cite this article: Manuilo, H. (2025). Vplyv platonivskoi kontseptsii spravedyvosti na rozvytok suchasnykh sotsialno-filosofskykh teorii, pravovykh ta politychnykh praktyk. [The influence of Plato's concept of justice on the development of modern socio-philosophical theories, legal and political practices]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii "Filosofii" – Human Studies. Series of "Philosophy": a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 51, 242–256, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.14>

THE INFLUENCE OF PLATO'S CONCEPT OF JUSTICE ON THE DEVELOPMENT OF MODERN SOCIO-PHILOSOPHICAL THEORIES, LEGAL AND POLITICAL PRACTICES

Summary. Purpose of the work. *This article aims to analyze the influence of Plato's concept of justice on modern socio-philosophical theories, legal systems, and political practices. The study traces the evolution of Plato's ideas from antiquity to the present, focusing on their critical reinterpretation in the Modern era and the 20th–21st centuries. It examines how Plato's idea of an ideal state and justice as harmony of soul and society shaped utopian theories, Marxist interpretations, liberal models, and critiques of totalitarianism. The research assesses the relevance of Plato's ideas for evaluating modern political systems (democracy, liberalism, socialism) and their adaptation to address inequality and human rights. It also highlights the limitations of Plato's approach, such as neglecting individual rights and authoritarian risks, proposing prospects for developing justice theories in a globalized world. Methodology.* *The research employs historical-philosophical analysis, comparative methods, and critical text interpretation. It draws on works by Plato ("Republic"), Aristotle ("Politics"), Hegel, Marx, and modern philosophers like Rawls, Sen, and Popper. A systematic approach reconstructs the evolution of justice with socio-cultural context. Recent studies by Hirzel, Glotz, Ehrenberg, Dodds, Adkins, Lloyd-Jones, Havelock, and Gagarin are analyzed for their methodological strengths and weaknesses. The comparative method juxtaposes Plato's*

*ideas with Rawls's "veil of ignorance" and Sen's injustice reduction approach. Historicism avoids anachronisms, and social philosophy evaluates Plato's ideas in international documents like the Universal Declaration of Human Rights. **Scientific novelty.** The novelty lies in rethinking Plato's concept of justice through modern challenges—inequality and democratic crises—beyond comparisons with Aristotle. It proposes a reconstruction of Plato's ideas, integrating them with Rawls and Sen to form a hybrid justice model. The study systematizes Plato's influence on liberalism, socialism, social democracy, rule of law, and open society, suggesting adaptations for the digital era and globalization. **Conclusions.** Plato's concept of justice remains an essential methodological framework for analyzing contemporary socio-philosophical, legal, and political processes. Its ideas contribute to shaping the discourse on balancing individual rights and the common good, as well as inspiring the search for models of a just state under conditions of globalization. The study demonstrates that integrating Plato's legacy with the theories of Rawls and Sen opens up prospects for developing hybrid concepts of justice capable of responding to the challenges of inequality and the crisis of democracy in the 21st century.*

Key words: justice, Plato, ideal state, social philosophy, rule of law, political practices.

Актуальність проблеми. Платонівська концепція справедливості, ключова для його етико-політичної філософії, залишається актуальною для сучасних соціально-філософських, правових і політичних дискусій. Традиційно ідеї Платона розглядалися через призму аристотелівських теорій, що призводило до спрощення або применшення їхньої глибини. У ХХІ столітті, на тлі соціальної нерівності, кризи демократії та глобалізації, платонівська ідея справедливості як гармонії душі й суспільства потребує переосмислення. Вона може слугувати основою для аналізу сучасних політичних систем, але її ігнорування індивідуальних прав і ризику авторитаризму вимагають критичного підходу для адаптації до демократичних реалій.

Мета та основні завдання дослідження. Метою є дослідження впливу платонівської концепції справедливості на сучасні соціально-філософські теорії, правові та політичні практики з акцентом на їх адаптацію до сучасних викликів.

Завдання: 1) дослідити історичний розвиток інтерпретацій платонівських ідей від Нового часу до XX ст.; 2) порівняти платонівську справедливість із сучасними теоріями Ролза, Сена, Поппера; 3) оцінити вплив на сучасні ідеології (лібералізм, соціалізм) та міжнародні документи; 4) виявити недоліки та перспективи застосування платонівських ідей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Арістотель критикував платонівську «ідеальну державу» за надмірну єдність, вважаючи, що спільність майна та сім'ї загрожує стабільності держави, підкреслюючи значення приватної власності (Арістотель, 2005, с. 43-48). Гегель визнавав платонівську державу вираженням грецької моральності, але критикував за обмеження прав особистості (Hegel G. W. F. *Lectures on the History of Philosophy*). Маркс інтерпретував «Республіку» як ідеалізацію єгипетського кастового устрою (Маркс, 1933, с. 299-300). У XX ст. Доддс у «Греки та ірраціональне» заперечував моральний характер справедливості в гомерівській Греції, розрізняючи культури сорому та провини, що вплинуло на сприйняття платонівських ідей (Dodds, 2023). Едкінс у «Заслуга та відповідальність» описав еволюцію грецької етики від змагальної до кооперативної чесноти, але зазначив її незавершеність, що важливо для розуміння платонівської етики (Adkins, 1960). Ллойд-Джонс у «Справедливість Зевса» підкреслив сталість моральних основ від Гомера до Фукідіда, критикуючи методологічні упередження в інтерпретаціях Платона (Lloyd-Jones, 1971). Хейвлок у «Грецьке поняття справедливості» пов'язав платонівську справедливість із писемною культурою, але недооцінив стабільність ідей досократиків (Havelock, 1978). Ці дослідження підкреслюють еволюцію інтерпретацій платонівської справедливості, але мають обмеження, як анахронізми чи надмірна увага до лінгвістичних аспектів, що вимагає нового підходу до аналізу її сучасного значення.

Виклад основного матеріалу. Етико-політична концепція Платона, з її центральною ідеєю справедливості, привертала увагу європейських дослідників Нового часу, починаючи з кінця XVI ст. з коментарів Жана де Серра і продовжуючи статтями, монографіями та сучасними дослідженнями. Однак, Платона часто розглядали як попередника етичної та політичної теорії

Арістотеля. Це призводило до двох проблем: або до штучної систематизації платонівської думки, або до знецінення філософської глибини його праць, які вважали лише ранньою формою філософської теорії. У ХХІ ст. стало зрозуміло, що замкнуті теорії, подібні до арістотелівських, мають обмеження. Тому потрібен новий погляд на платонівську концепцію справедливості, який би враховував ідеологічні передумови формування платонівської думки та реконструював її, виходячи з власних теоретичних засад, а не з системи поглядів Арістотеля та традицій шкільної філософії.

Арістотель критикував платонівський проект «ідеальної держави» за надмірне прагнення до єдності. Він вважав, що держава складається з різноманітних елементів, кожен з яких має свою специфіку. Занадто велика єдність цих елементів може призвести до негативних наслідків. Наприклад, запропонована Платоном спільність майна та сім'ї, на думку Арістотеля, може зруйнувати державу. Арістотель підкреслював важливість приватної власності та сім'ї для держави (Арістотель, 2005, с. 43-48).

Платонівська концепція ідеальної держави вплинула на утопічні теорії Томаса Мора та Томмазо Кампанелли, а його критика демократії знайшла відображення у працях Нікколо Макіавеллі та Карла Шмітта.

Гегель критикував Платона за те, що він обмежує права особистості, позбавляючи її приватної власності. Однак, він наголошував, що платонівська концепція держави – це не просто абстрактний ідеал, а ідеальне вираження цілісної грецької моральності (Hegel G. W. F. *Lectures on the History of Philosophy*).

Карл Маркс вважав, що «Платонова республіка, оскільки в ній поділ праці фігурує як конститутивний поділ держави є атенська ідеалізація єгипетського кастового устрою, так само як Єгипет в інших його сучасників, наприклад, у Ізократа, вважається за зразкову промислову країну; це значення Єгипет зберігає ще навіть для греків доби Римської імперії» (Маркс, 1933, с. 299-300).

У ХХ ст. варто відзначити монографію Рудольфа Гірцеля «Феміда, Діке та родичі» (1907 р.), яка досліджує ключові поняття правової свідомості: «теміс», «діке», «номос», «ісономія» та інші, на основі літературного та філософського матеріалу.

Метою дослідження було визначення значення цих понять у різних контекстах грецької літератури. Р. Гірцель не досліджував розвиток грецького суспільства та відповідні зміни цих понять, а зосереджувався на точному визначенні значень слів. Його праця, завдяки багатому матеріалу, знанню грецької та латинської літератури, стала класичною. Однак, конкретні визначення часто були розмитими, абстрактними та залежали від етимологічних гіпотез, що робило їх невдалими, наприклад, визначення «теміс» як «порада» (Hirtzel, 1907).

У французькій науковій традиції значний внесок у вивчення права та справедливості зробила книга Гюстава Глотца «Сімейна солідарність у кримінальному праві в Греції», де на основі припущень про структуру раннього грецького роду і сім'ї пояснювалися значення ключових правових понять, включаючи «теміс» та «діке». Г. Глотц стверджував, що гомерівське суспільство є родовим, тому право («теміс») прирівнюється до родового права. Нове поняття права, «діке», виникає лише з розпадом роду на фратрії та триби, відображаючи новий етап розвитку грецького суспільства (Gloltz, 1904). Соціологічні міркування Г. Глотца часто призводили до постулювання значень понять, а не до їх виведення з наявного літературного матеріалу. Завдяки таланту автора та захопленню архаїкою, книга набула великої популярності у Франції та Європі. Слід зазначити, що визначення «теміс» та «діке» у «Словнику індоєвропейських соціальних термінів» Емілія Бенвеніста базуються безпосередньо на працях Глотца.

Робота історика Віктора Еренберга «Ідея права у ранній Греції» відрізняється від праці Р. Гірцеля тим, що В. Еренберг зосереджується на відтворенні основних суспільних інститутів епохи переходу від царської влади до архаїчного полісу, спираючись на соціальний словник. Він приділяє більше уваги історичному контексту вживання ключових термінів, що є одночасно перевагою і недоліком його роботи. Оскільки він вважає перехід від монархії до ранньої демократії ключовою подією того часу, він часто пристосовує значення слів, які не відповідають його схемі (Ehrenberg, 1921).

Важливу роль у дослідженні історії грецьких уявлень про справедливість відіграла праця Еріка Робертсона Доддса, на

перший погляд, присвячена іншій темі. Йдеться про курс Сазервських лекцій, прочитаних ним в університеті Берклі, та перероблених у книгу «Греки та ірраціональне». Розрізнення, проведене Доддсом між культурою сорому, властивою гомерівській Греції, та культурою провини, що характеризує архаїчну Грецію, призвело до нового погляду на справедливість у греків. За Е. Р. Доддсом, справедливість у гомерівських поемах не має морального характеру, оскільки мораль пов'язана з почуттям провини, якого не було у гомерівського грека. Тому Е. Р. Доддс заперечував важливість справедливості для сюжету в гомерівському та гесіодівському епосі. Ця концепція стала популярною серед філологів, оскільки вона відповідала принципу історизму в дослідженні явищ грецької культури (Dodds, 2023).

Учень Е. Р. Доддса Артур Едкінс у своїй книзі «Заслуга та відповідальність: дослідження грецьких цінностей» досліджував проблему відповідальності людини в ранній грецькій етиці. Він розвинув ідеї Е. Р. Доддса, створивши цілісну систему поглядів на природу та походження основних моральних уявлень греків. Едкінс, як сучасник популярної в Оксфорді лінгвістичної філософії, розглядав грецьку етику як історію використання етичних термінів, поділяючи її на певні періоди. Він аналізував поетичну мову так, ніби це було звичайне вживання повсякденних слів. Важливим у дослідженні грецької етики стало його розмежування «змагальної чесноти» та «чесноти співробітництва». Еволюція грецької етики описується як поступовий перехід від першої до другої, але, за Едкінсом, цей перехід так і не завершився. Грецька етика залишилася переважно етикою заслуги, а елемент відповідальності та обов'язку, характерний для сучасної європейської етики, був для греків лише випадковим (Adkins, 1960).

Книга Х'ю Ллойд-Джонса «Справедливість Зевса», написана на основі лекцій, присвячених проблемі справедливості в ранній грецькій думці, стала важливою у дискусіях. Ллойд-Джонс критикував два поширені переконання, які лежали в основі багатьох праць з грецької етики. По-перше, він заперечував твердження, що відсутність певного слова в літературній пам'ятці автоматично означає відсутність пов'язаної з ним концепції, нагадуючи про фрагментарність ранньої грецької літератури. По-друге, всупереч впевненості багатьох дослідників у постійній зміні

концепцій в ранній грецькій думці, Х. Ллойд-Джонс намагався показати, що, незважаючи на модифікації, основи морального світогляду від Гомера до Фукідіда залишалися незмінними, і концепція «правди Зевса» є основою як гомерівського епосу, так і наступних творів грецької літератури. Критика Х. Ллойд-Джонса підкреслила методологічні обмеження звичайних підходів, що застосовуються у дослідженні ранньої грецької думки. Наївна віра в те, що будь-яка жанрова зміна неминуче пов'язана зі зміною в основах соціального та етичного світогляду, призводила до неточностей в інтерпретації ранніх авторів (Lloyd-Jones, 1971).

Книга Еріка А. Хейвлока «Грецьке поняття справедливості: від його тіні у Гомера до її сутності у Платона» присвячена поняттю справедливості у греків. В основу його концепції покладено розрізнення усного та писемного модусів культури, що, на його думку, впливає на різницю між гомерівським поняттям справедливості та платонівським, яке виникло в епоху панування писемного слова. Е. Хейвлок вважав, що писемність акцентує увагу на стабільності та незмінності, що, на його думку, визначає платонівське розуміння справедливості як незмінної ідеї, не властивої «суспільству усної комунікації». Однак, стабільність та незмінність не є нововведенням Платона, адже вже характеристика богів у Гомера як «завжди існуючих» вказує на це, не кажучи про досократиків, і зокрема Парменіда (Havelock, 1978).

У працях історика раннього грецького права Михайла Гагаріна відображено позитивістський підхід до історії понять. Він вважав, що юридичні та моральні поняття спочатку не мають нічого спільного, і що гомерівські поеми, як і вся грецька література до V ст. до н. е., не містять морального значення категорії справедливості (dike), а лише вираз юридичної практики, судового процесу, що не має відношення до морального світогляду греків. Проте, ця позиція є хибною, оскільки вже в гомерівських поемах чітко простежується моральна складова. Крім того, механічне відокремлення права та моралі на ранніх етапах розвитку суспільної свідомості є сумнівним (Gagarin, 2002).

Концепція справедливості Платона мала значний вплив на сучасні теорії соціальної справедливості, зокрема на погляди американського філософа Джона Ролза. Платон акцентував

увагу на спільних інтересах, але іноді не враховував індивідуальні права та потреби. Дж. Ролз у своїй «Теорії справедливості» запропонував більш розгорнуте розуміння справедливості. Він сформулював два основні принципи: принцип рівних свобод (гарантування основних прав і свобод кожній людині) і принцип справедливої нерівності (нерівність прийнятна, якщо вона покращує становище найменш забезпечених). В основі теорії Дж. Ролза лежить ідея «первісного стану – умовної ситуації, де люди, не знаючи про свій соціальний статус, здібності та переваги («завіса невідання»), обирають принципи, за якими житиме суспільство. У такому стані ніхто не може отримати перевагу, тому ситуація є чесною. Він вважає, що раціональні люди в таких умовах оберуть принципи, які максимально захищають найменш забезпечених, оскільки кожен боїтиметься опинитися в їхньому становищі. Також передбачається, що суспільні інститути, створені на основі цих принципів, їх дотримуватимуться, а люди будуть чесними у своїх відносинах і рівними у первісному стані. Дж. Ролз вважає, що це зробить ці принципи загальноновизнаними та універсальними. Таким чином, концепція Платона створила основу для сучасних уявлень про справедливість, а ідеї Дж. Ролза розвинули їх, запропонувавши принципи для побудови справедливого суспільства (Ролз, 2001).

Індійський економіст Амартія Сен запропонував альтернативу Платону та Ролзу. У своїй книзі «Ідея справедливості» він критикує абстрактні теорії, що зосереджуються на ідеальних умовах, і пропонує більш практичний підхід, заснований на порівнянні реальних ситуацій. Сен вважає, що справедливість слід оцінювати, зменшуючи несправедливість та розширюючи можливості для найбільш вразливих. Він критикував традиційні економічні підходи до нерівності за їхню обмеженість і запропонував ширший підхід, що враховує свободи та можливості людей, стверджуючи, що справедливість і соціальний добробут мають оцінюватися за здатністю людей жити гідним життям. Ідеї Сена пов'язані з підходом до справедливості, що базується на розширенні свобод і можливостей, пропонуючи альтернативу традиційним економічним моделям, зосередженим на зростанні та ефективності (Sen, 2009).

Концепція справедливості Платона також відображається в різних напрямках сучасної політичної філософії та ідеологічних дискурсах, таких як лібералізм, соціалізм і консерватизм. Документи, такі як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966) та Європейська конвенція з прав людини (1950), закріплюють основні принципи рівності та захисту вразливих груп. Справедливість стала критерієм оцінки політичної діяльності, де цінуються не лише проголошені, а й реалізовані принципи.

Однак концепція Платона має і недоліки та піддається критиці. Карл Поппер вважає концепцію ідеальної держави Платона утопічною і такою, що не враховує реальні соціальні та політичні умови. Зокрема: колективізм у державі, на його думку, є перешкодою для розвитку індивідуальності, адже людина змушена підпорядковувати особисті інтереси інтересам колективу; держава Платона базується на тоталітарній формі правління, де нижчі верстви суспільства від народження підпорядковуються правителям; держава Платона є «закритою», тобто перехід з одного стану в інший заборонений. К. Поппер пропонує ідею «відкритого суспільства», де можливий перехід між станами, і саме в такому суспільстві дотримується принцип соціальної справедливості. Він протиставляв платонівську модель державного устрою демократичному суспільству. Він визначав демократію такими характеристиками: рівність усіх громадян перед законом, право кожного громадянина обирати владу та бути обраним, можливість займатися діяльністю за власним вибором, захист прав громадян і приватної власності державою. Отже, для адаптації ідеї філософа-правителя до сучасних політичних реалій необхідно враховувати як позитивні, так і негативні сторони цієї ідеї, а також ймовірні ризики її впровадження (Поппер, Т1., 1994).

Окрім якості правителя-філософа, згідно з Платоном, – мудрість, далекоглядність, розсудливість і самовладання. Сучасний європейський стиль управління певною мірою відповідає цим якостям. Проте, ідеал філософа-правителя, скоріше за все, не може бути повністю реалізованим, оскільки інтелектуальна та моральна досконалість правителя, описана Платоном, є радше теоретичною конструкцією. Крім того, подібні філософські

концепції часто використовуються для обґрунтування авторитарних тенденцій, обмеження прав особистості в інтересах держави.

Незважаючи на критику в науковому середовищі, проєкт ідеальної держави Платона зберігає свою значущість. Його ідеї продовжують впливати на сучасні політичні та правові системи, зокрема, на концепцію правової держави. Деякі сучасні ідеології в сфері державного устрою та справедливості: лібералізм – верховенство права, політико-правова рівність, політичний плюралізм, регламентація повноважень держави та обмеження її втручання в життя громадянського суспільства; соціалізм – суспільна власність на засоби виробництва, розподіл продуктів праці організований таким чином, що експлуатація одних членів суспільства іншими стає неможливою: усі члени суспільства мають рівні обов'язки та права, існування суспільної соціальної держави; соціал-демократія – визнання можливості постійного та безперервного процесу зростання добробуту, свободи та справедливості в суспільному житті в рамках існуючого суспільного ладу, орієнтація на виключно мирні еволюційні політичні зміни.

Окремі аспекти впливу платонівської концепції на сучасні форми управління:

– Критика олігархічного правління може бути застосована до аналізу сучасних держав, де вплив еліт на процес створення законів часто викликає обговорення.

– Критерії оцінки справедливості державного управління. Платон наголошував, що дійсно справедлива держава має враховувати інтереси всіх громадян, а не лише окремих груп. Цей принцип актуальний і сьогодні, коли демократичні системи прагнуть захищати права людини, рівність перед законом і створювати механізми громадського контролю.

– Вплив на концепцію правової держави. Сучасна концепція багато в чому збігається з ідеями Платона: верховенство права як основний принцип правової держави відображає платонівську думку про необхідність підпорядкування влади законам, а не інтересам окремих осіб. Платон критикував закони, створені виключно на користь правлячої еліти, і зазначав, що такий стан речей призводить до посилення соціальної несправедливості, що, врешті-решт, може спричинити політичні кризи і навіть зміну влади.

– Концепція Платона відрізняється від сучасних ідеологій за деякими параметрами:

– Відсутність приватної власності – на думку Платона, приватна власність у державі породжує нерівність громадян і конфлікти.

– Чіткий розподіл обов'язків – для досягнення благополуччя всіх людей необхідний чіткий розподіл обов'язків між членами суспільства.

– Критика демократії – Платон вважав, що демократія, заснована на принципі рівності всіх громадян, призводить до хаосу і несправедливості, оскільки люди, які не мають достатньої мудрості, приймають рішення, які можуть бути шкідливими для суспільства.

Висновки. Отже, питання про можливість та способи побудови «ідеальної» держави залишається важливим і водночас остаточно невирішеним до сьогодні. Філософія Платона заклала основи для теорій управління суспільством у найширшому розумінні. Його філософський внесок дає можливість оцінювати рівень чесності сучасних країн і шукати шляхи їх покращення. Його міркування залишаються важливими та актуальними, потребуючи глибокого розуміння та подальшого розвитку. Платон, базуючись на концепції взаємозв'язку індивіда та соціуму, вперше всебічно та детально сформулював проблему соціального виховання, визначив його призначення та цілі, окреслив ключові функції та значення в суспільстві, проаналізував взаємодію того, хто виховує, і того, кого виховують, наголосив на тривалості цього процесу, розглянув інституційне оформлення даного процесу як обов'язкову передумову його розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістотель. Політика / пер. з давньогрец. О. Кислюк. Київ: Основи, 2005. 234 с.

2. Маркс, К. Капітал. Т. 1. Кн. 1. Процес продукції капіталу / пер. з нім. Харків: Пролетар, 1933. 827 с.

3. Поппер, К. Відкрите суспільство та його вороги. Т. 1 / пер. з англ. О. Коваленка. Київ: Основи, 1994. 444 с.

4. Поппер, К. Відкрите суспільство та його вороги. Т. 2 / пер. з англ. О. Буценка. Київ: Основи, 1994. 494 с.

5. Ролз, Дж. Теорія справедливості / пер. з англ. О. Мокровольський. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 822 с.
6. Adkins, A. W. H. *Merit and Responsibility: A Study in Greek Values*. Oxford: Clarendon Press, 1960. 380 p.
7. Dodds, E. R. *The Greeks and the Irrational*. Berkeley; Los Angeles: University of California Press, 2023. 336 p.
8. Ehrenberg, V. *Die Rechtsidee im frühen Griechentum: Untersuchungen zur Geschichte der werdenden Polis*. Leipzig: Verlag von S. Hirzel, 1921. 150 p.
9. Gagarin, M. *Antiphon the Athenian. Oratory, Law, and Justice in the Age of the Sophists*. Austin: University of Texas Press, 2002. 222 p.
10. Glotz, G. *La solidarité de la famille dans le droit criminel en Grèce*. Paris: Fontemoing, 1904. 621 p.
11. Havelock, E. A. *The Greek Concept of Justice. From Its Shadow in Homer to Its Substance in Plato*. Cambridge, MA; London: Harvard University Press, 1978. 388 p.
12. Hegel, G. W. F. *Lectures on the History of Philosophy*, 1995. URL: <https://www.marxists.org/reference/archive/hegel/works/hp/hpconten.htm>
13. Hirtzel, R. *Themis, Dike und Verwandtes. Ein Beitrag zur Geschichte der Rechtsidee bei den Griechen*. Leipzig: S. Hirzel, 1907. 445 p.
14. Lloyd-Jones, H. *The Justice of Zeus*. Berkeley: University of California Press, 1971. 230 p.
15. Sen, A. *The Idea of Justice*. London: Allen Lane; Cambridge, MA: Harvard University Press, 2009. 304 p. DOI: <https://doi.org/10.4159/9780674054578>

REFERENCES

1. Aristotel' (2005). *Polityka* [Politics] / per. z davn'ohrets. O. Kisliuk. Kyiv: Osnovy, 234 s. [in Ukrainian].
2. Marks, K. (1933). *Kapital. Tom 1. Knyha 1. Protses produktsiyi kapitalu* [Capital. Vol. 1. Book 1. The Process of Production of Capital] / per. z nim. Kharkiv: Proletar, 827 s. [in Ukrainian].
3. Popper, K. (1994). *Vidkryte suspilstvo ta yoho vorohy. Tom 1* [The Open Society and Its Enemies. Vol. 1] / per. z anhl. O. Kovalenka. Kyiv: Osnovy, 444 s. [in Ukrainian].
4. Popper, K. (1994). *Vidkryte suspilstvo ta yoho vorohy. Tom 2* [The Open Society and Its Enemies. Vol. 2] / per. z anhl. O. Butsenka. Kyiv: Osnovy, 494 s. [in Ukrainian].
5. Rolz, Dzh. (2001). *Teoriia spravedlyvosti* [A Theory of Justice]. Pereklav z anhliys'koyi O. Mokrovols'kyi. Kyiv: Vyd-vo Solomiyi Pavlychko "Osnovy", 822 s. [in Ukrainian].
6. Adkins, A. W. H. (1960). *Merit and Responsibility: A Study in Greek Values*. Oxford: Clarendon Press, 380 p.

7. Dodds, E. R. (2023). *The Greeks and the Irrational*. Berkeley; Los Angeles: University of California Press, 336 p.
8. Ehrenberg, V. (1921). *Die Rechtsidee im frühen Griechentum: Untersuchungen zur Geschichte der werdenden Polis* [The Idea of Law in Early Greece: Studies on the History of the Emerging Polis]. Leipzig: Verlag von S. Hirzel, 150 p. [in German].
9. Gagarin, M. (2002). *Antiphon the Athenian. Oratory, Law, and Justice in the Age of the Sophists*. Austin: University of Texas Press, 222 p.
10. Glotz, G. (1904). *La solidarité de la famille dans le droit criminel en Grèce* [The Solidarity of the Family in Criminal Law in Greece]. Paris: Fontemoing, 621 p. [in French].
11. Havelock, E. A. (1978). *The Greek Concept of Justice. From Its Shadow in Homer to Its Substance in Plato*. Cambridge, MA; London: Harvard University Press, 388 p.
12. Hegel, G. W. F. (1995). *Lectures on the History of Philosophy* URL: <https://www.marxists.org/reference/archive/hegel/works/hp/hpconten.htm>.
13. Hirtzel, R. (1907). *Themis, Dike und Verwandtes. Ein Beitrag zur Geschichte der Rechtsidee bei den Griechen* [Themis, Dike and Related Matters: A Contribution to the History of the Idea of Law in Greece]. Leipzig: S. Hirzel, 445 s. [in German].
14. Lloyd-Jones, H. (1971). *The Justice of Zeus*. Berkeley: University of California Press, 230 p.
15. Sen, A. (2009). *The Idea of Justice*. London: Allen Lane; Cambridge, MA: Harvard University Press, 304 p. <https://doi.org/10.4159/9780674054578>

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025